

III. Dejiny

Obce Sedlice, Lubovec, Radatice, Cemjata, Šarišské Lužianky, Kojatice a Chmiňany patria do skupiny slovansko-slovenských sídiel Šariša, ktoré v tomto regióne existovali už pred 11. storočím. Prvá písomná zmienka o obci sa zachovala z roku 1329. Staré názvy obce Sedlice sa niekoľkokrát menili. Zaznamenané sú názvy Selic, Telic, Sedlicz, Zedlicze, Sednicha, Tedleche, Sedlicze. Je zrejmé, že názov Sedlice korení v slove sedlo a asi vyjadroval skutočnosť, že tu oddávna sedelo, teda sídlilo obyvateľstvo. Iný názor je ten, že Sedlice sa rozprestierajú v údolí, ktoré má tvar sedla a to, bolo dôvodom vzniku ich názvu.

Sedlice sú nepochybne najstaršou dedinou v povodí Sopotnice. Od dávnych dôb tu mala svoje sídlo aj cirkevná farnosť. Pôvodný, najpravdepodobnejšie drevený kostol niesol meno sv. Michala a ústnym podaním sa traduje, že stál na mieste, kde je dnes budova materskej školy. Toto tvrdenie dokazujú aj o kostrové nálezy, ktoré boli objavené pri zemných prácach v šesťdesiatych rokoch 20. storočia. Kostol pri veľkom požiari obce 6.8.1824 úplne vyhorel.

Podľa archívnych záznamov sa začiatkom 14. storočia v Sedliciach usadili nové sedliacke domácnosti pod vedením šoltýsa, čím sa podstatne zvýšil aj počet obyvateľov Sedlíc. Svedčí o tom aj fakt, že v roku 1346 sedlický šoltýs Valter, predal zdedené šoltýstvo Mikulášovi, synovi hrabkovského šoltýsa vraj za 50 hrvien grošov. Šoltýstvo pozostávalo z dvoch slobodných lánov poľa, mlyna, sladovne, lúk a poplatkov miestnych poddaných. O tom, že obec Sedlice bola atraktívnou aj v dávnej minulosti hovorí písomný záznam o tom, že kráľ Karol Róbert pre výčiny šľachticov Kajula a Tomáša, osadu Sedlice skonfiškoval a daroval Drugethovcom, ktorým patrili len krátko, lebo už okolo roku 1370 sa znova stali kráľovým vlastníctvom. Kráľ Žigmund Sedlice v roku 1386 daroval inému šľachticovi, a to Jánovi z Drienova, ale v roku 1391 nimi pre zmenu obdaroval šľachticov zo Sečoviec. V roku 1460 dostali obec do držby Zápoľskovci a koncom prvej polovice 16. storočia aj mesto Košice. V druhej polovici 16. storočia Sedlice postupne patrili šľachticom Salmovcom a Turzovcom. Zaujímavým zistením je, že v darovacej listine kráľa Žigmunda je dané aj právo na organizovanie trhu. Bola v tom zrejme snaha trhom zvýšiť vlastné príjmy zo Sedlíc. Trh sa tu však neudomácnil ani vtedy ani dnes, hoci Sedlice boli aj v spomínanom období najväčšou osídlenou osadou v okolí.

V druhej polovici 15. a 16. storočia sa značná časť sedliakov z dediny odsťahovala, schudobnela alebo upadla medzi želiarov. Potvrďuje to záznam z roku 1600, keď bolo v

sídlisku obývaných len tridsať poddanských domov. K tomu ešte veľmi pravdepodobne patrili aj kostol, fara a mlyn. Sedličanom bolo vlastné najmä drevorubačstvo, povozníctvo, kolárstvo, kováčstvo, stolárstvo, pálenie vápna, výroba dreveného uhlia, pestovanie ľanu, konopy, obilia a obchodovanie s ním. Popritom si svoju sebestačnosť v odievaní zabezpečovali spracovávaním ľanu a konopy a následným tkaním látok. Potraviny si dopĺňali najmä chovom domácich zvierat.

Obec postihlo niekoľko nešťastí a katastrof. Napríklad v roku 1739 to bol nákazlivý mor, ale nie menším nešťastím bol iste aj požiar, pri ktorom bola 6. augusta 1824 zničená celá dedina.

Rozpadom Rakúsko-Uhorskej monarchie v roku 1918 sa namiesto maďarčiny stala konečne úradnou rečou slovenčina. Zvyšky po maďarizácii ostali v Sedliciach ako symbolické memento už len na starých náhrobných krížoch v podobe maďarských nápisov. Dôsledky tisícročného pôsobenia Maďarov na Slovákov v rámci Uhorska sa ale vznikom Československa automaticky neodstránili. Chýbala nám vlastná slovenská inteligencia, a tak nám nič iné neostalo, ako prijať pomoc od Čechov, ktorí boli v tom čase predsa len na vyššej úrovni. Prečítajte si v pôvodnom znení, čo sa o tomto období písalo v učebnici spevu a poézie pre školy občianske, stredné i pedagogické - Slovenské kvety z roku 1922. „Reformné hnutie ostatnej doby, jej sociálny a myšlienkový prevrat, z ktorého vyplynula aj všeobecná potreba po zvýšenej vzdelanosti všetkých vrstiev národa, prenieslo sa samo sebou do školy, prirodzeného to miesta, kde pestuje sa výkvet ľudskej kultúry – vedomosti a umenie. Prišiel 28. október 1918, deň slobody; putá tisícročnej nevôle praskli a pieseň Nad Tatrou sa blýska, Maďarmi nenávidená a po desaťročia zakazovaná, zaznela naraz hlasne z tisícov hrdiel, tak mocne, že jej hlahol odrážal sa od tatranských skál ani hlas martinských zvonov. V decembri na to bola vyhlásená za druhú štátnu hymnu celého československého národa. Pamätná táto pieseň je svedkom neustálych bojov i národných útiskov, starým dedičstvom po našich otcoch, preto musíme hľadiet' k tomu, aby jej prednášanie bolo vždycky a všade dôstojné.“ Čo poviete? Pre dnešných ľudí aj bez ďalšieho komentára veľavravné a veľmi poučné myšlienky.

Okrem zmeny jazyka sa k lepšiemu zmenili aj spoločenské pomery, a tak si niektorí z našich predkov mohli kúpiť do osobného vlastníctva aj kúsok pôdy, ktorá dovtedy patrila uhorským zemepánom. Lepšie situovaní roľníci si hoci len ojedinele, ale predsa mohli dovoliť ten luxus, že umožnili vlastným deťom navštevovať už aj stredné školy. Preto nie je prekvapujúce, že aj na prelome 19. a 20. storočia sa tunajší obyvatelia zaoberali stále najmä poľnohospodárstvom, tkáčstvom a zhotovovaním výrobkov z dreva. Okrem toho bol v obci mlyn, píla a ťažil sa kameň.

Obyvatelia Sedlíc boli a sú silne veriaci ľudia. V roku 1942 založili napr. odbočku Jednoty sv. Cyrila a Metoda v Sedliciach, ktorá združovala veriacich gréckokatolíckeho vyznania. V období rokov 1939 až 1944 tu pracovalo aj Združenie katolíckej mládeže. Zaujímavé je, že na bohoslužby sa pre obidve vierovyznania využíval dnešný kostol Premenenia Pána. To svedčí o tom, že občania Sedlíc boli aj patrične tolerantní.

V tejto súvislosti pripomeniem aj málo známu históriu sedlických zvonov, tak ako ju opísal sedlický pán farár Kandráč. ... „ Zvony živých volajú, mŕtvych oplakávajú a blesky lámu“ ... Zvony sprevádzajú ľudí pri ich každodennom živote, už od pradávna. V rímskokatolíckej cirkvi už v 10. storočí pápež Ján XIII. ako prvý pri posviacaní zvonov dal zvonu aj meno. Farský kostol Premenenia Pána v Sedliciach má vo svojej veži 3 zvony. Veľký zvon pochádza z roku 1824 a je na ňom reliéf svätého Michala Archanjela. Jeho hmotnosť je asi 450 kg, odliali ho v prešovskej dielni Františka Lecherera. Stredne veľký zvon odliali v roku 1924 a dominuje mu reliéf svätých Cyrila a Metoda. Hmotnosť zvona je 200 kg. Bol odliaty v dielni Alojza Kurbela v Trnave. Najmenší zvon nesie symbol Ružencovej Panny Márie a je z roku 1924. Jeho hmotnosť je asi 70 kg. Odliali ho tiež v dielni Alojza Kurbela v Trnave. Existuje indícia, že veľký zvon svätého Michala Archanjela z roku 1824, bol odliaty až po veľkom požiari 6. augusta 1824, kedy zhorela celá obec aj s vežou vtedajšieho kostola, pritom oheň kostolný zvon roztavil. Tento zvon z roku 1824 bol umiestnený ešte do provizórnej veže, požiarom poškodeného kostola. Až po rozobraní starého a dokončení nového kostola, bol zvon v roku 1859 premiestnený do veže nového kostola. Ostatné dva zvony, odliate v roku 1924, pribudli vo veži kostola ako spomienka na uplynutie 100 rokov od zničujúceho obecného požiaru.

Svetové vojny sa nevyhli ani Sedliciam. Mnohí jej muži museli ísť bojovať. Niektorí, medzi nimi aj môj starý otec Andrej Kotulič, v Prvej svetovej vojne bojovali až na Pieve v Taliansku. Ba boli aj takí, ktorí poznali vojnové krutosti v cárskom Rusku. Druhá svetová

vojna roztrúsila miestnych mužov po celej Európe. Jedni bojovali ako vojaci slovenskej armády až na Kryme v bývalom Sovietskom zväze, dnešnej Ukrajine, druhí skončili v rôznych nútených táboroch v Nemecku. Ďalší bojovali proti nemeckým vojakom v rodnom chotári ako partizáni, alebo ako vojaci československého armádneho zboru. Žiaľ, viacerí z nich už rodnú obec nikdy neuvideli. Na miestnom starom cintoríne o tom svedčia aj dva hroby padlých vojakov. O jednom hrobe sú základné informácie známe a to vďaka údajom z ústrednej evidencie vojnových hrobov. Je v ňom pochovaný vojak Jozef Trojan, príslušník ozbrojených síl Rakúsko-Uhorska, ktorý padol počas 1.svetovej vojny. Dátum jeho narodenia a smrti je neznámy. Registračné číslo tohto hrobu je 52515400001. Druhý hrob patrí neznámemu vojakovi, a nie je evidovaný. Obidvaja padli v boji pri obci Sedlice, (jún 1919).

V 2. svetovej vojne, tak ako uvádza Ústav pamäti národa aktívne medzi ukrajinskými partizánmi bojoval Ján Kupčík, (narodený roku 1920 v obci Sedlice. Vojnu prežil. Z údajov Ústavu pamäti národa v stati: „Osudy slovenských Židov 1939-1945, Súpis Židov (1942)“ sa môžeme dozvedieť aj to, že v obci Sedlice bolo k 6. marcu 1942 evidovaných 132 domov, 806 obyvateľov a z nich bolo 7 Židov. Po skončení Druhej svetovej vojny sa do obce nevrátil ani jeden z nich. Ich osud ostal dodnes neznámy. Keďže medzi obcami Sedlice a Miklušovce sú zvyšky židovského cintorína, uvediem aj počty Židov z okolitých obcí: Bajerov – 3, Hrabkov – 12, Klenov – 2, Meretice - 7 , Miklušovce – 4, Žipov– 8

Tí šťastnejší sa z bojísk vrátili hoci ako mrzáci, ale živí. Vo vojnových dobách trpí najmä civilné obyvateľstvo a to nielen počas trvania vojny, ale aj dlho po nej. Tak to bolo aj v Sedliciach. Moja mamka mi často pripomínala keď som si ako dvojročný pýtal na zjedenie aspoň chlebík so soľou. Strádala väčšina obyvateľov obce. Ukončenia vojnových útrap sa obec dožila 21. januára 1945, keď bola oslobodená vojakmi Červenej armády.

Veľké zmeny v obci sa začali po jej elektrifikácii v roku 1947. Vďaka tomu boli Sedlice prvou obcou v Prešovskom kraji, kde bol prvý obecný rozhlas a prvé premietanie filmu v prvom dedinskom kine. Postupne sa podstatne zmenil aj školský systém, a tak bola 1. septembra 1948 zriadená stredná škola pod názvom - Štátna obvodná meštianska škola. Pravidelná autobusová linka Prešov – Sedlice začala prevádzku v roku 1948. Jej zriadenie malo nesmierny význam najmä preto, že sa vytvorili nové možnosti na cestovanie za prácou do blízkeho aj vzdialenejšieho okolia. Prvé dedinské kúpalisko v okrese Prešov bolo v obci Sedlice slávnostne otvorené 5. júla 1949. Po jeho zrušení, si na jeho základoch obyvatelia obce postavili nový kultúrny dom. Vybudovaním telefónneho drôtového spojenia v roku 1950

boli vytvorené možnosti na pripojenie prvého telefónneho prístroja do celoštátnej spojovacej siete.

V tomto období prechádzalo zložitým prerodom poľnohospodárstvo, a to preto, že sa prestalo rešpektovať ťažko nadobudnuté súkromné vlastníctvo roľníkov k ich poliam, pasienkom a lesom. Výsledkom toho bol v roku 1950 pokus štátnej moci o založenie jednotného roľníckeho družstva I. typu. Pokus nevyšiel, najmä pre veľký odpor roľníkov, ale aj kvôli nepriaznivej hospodárskej i politickej situácii, a tak sa toto družstvo o tri roky rozpadlo. Po silnom a dlho trvajúcom nátlaku štátnych orgánov vtedajšej Československej republiky, bolo 15. mája 1959 založené nové jednotné roľnícke družstvo, ktoré po vykonaných zmenách a transformáciách existuje aj v súčasnej dobe, hoci nesie iný názov. Občania Sedlíc a okolitých obcí v roku 1959 asi najviac uvítali otvorenie nového obvodného zdravotného strediska. Dovtedy, od roku 1950 lekári ordinovali v prenajatých miestnostiach rodinných domov. Pred rokom 1950 museli chorí Sedličania chodiť za lekármi do Gelnice, Lemešian a Prešova pešo alebo na vozoch ťahaných koňmi.

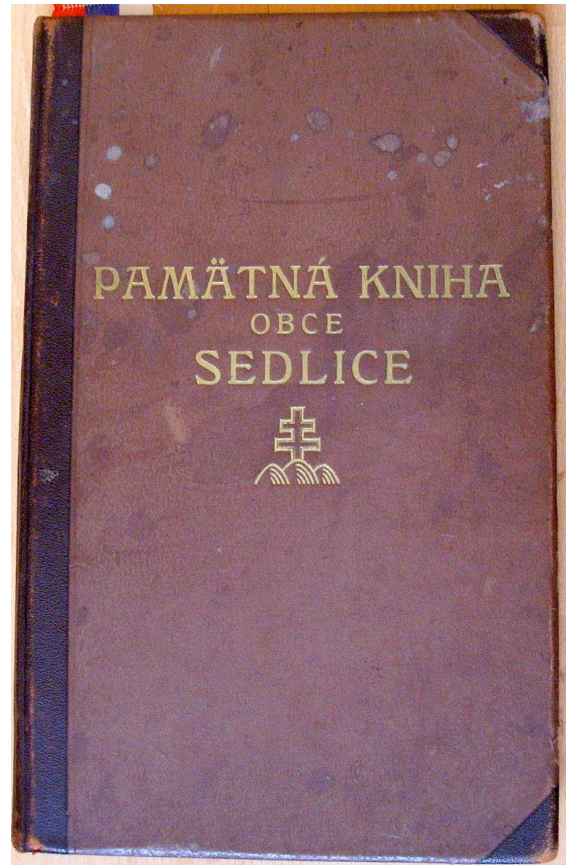
Ďalšie zlomové obdobie, ktoré zasiahlo bývalé Československo bolo v roku 1968. Vtedy spriatelnené krajiny, Zväz sovietskych socialistických republík (ZSSR), Bulharská ľudovodemokratická republika (BER), Maďarská ľudovodemokratická republika (MER) a Poľská ľudovodemokratická republika (PLR) vykonali na Československej socialistickej republike (ČSSR) akt násilia, keď našu republiku vojensky obsadili. Odôvodnili to tým, že v ČSSR hrozilo odtrhnutie od vtedajšieho socialistického tábora a to pre odlišné politické a spoločenské smerovanie. Preto v noci na 21. augusta 1968 začali ČSSR vojensky okupovať. Z ostatných krajín vojenského paktu Varšavská zmluva, sa okupácie nezúčastnili vojská Rumunskej socialistickej republiky (RSR) a Nemeckej demokratickej republiky (NDR), ale so vstupom súhlasili. Pochopiteľne, že následky okupácie mali svoj vplyv aj na dianie v obci Sedlice. Podobne ako všade inde, aj tu boli ľudia, ktorí priamo vstúpili do deja. Jedni boli za násilie v podobe ozbrojeného odporu proti okupantom a druhí, rozvážnejší, trvali na politickom nekrvavom vyriešení situácie. Podstatné pre všetkých obyvateľov bolo ale to, že do obce Sedlice žiadne vojská priamo nezasiahli, a tak riešenie vzniknutej situácie, najmä v začiatkoch, ostalo len na jej samotných obyvateľoch. Napriek veľmi ťažkej situácii, keď hrozilo aj vypuknutie občianskej vojny, v Sedliciach okrem strát morálnych a duševných iné neboli. Veľmi dobre si pamätám ako vtedajší predseda jednotného roľníckeho družstva vyhlásil: „ Ľudia nevidíte, že je žatva a ješ' budete chcieť všetci bez ohľadu na to kto bude pri moci ? Preto nech si každý hľadá svojej práce a politiku nechajte na pánov.“ Stručné, ale

výstižné ak prihladneme na skutočnosť, že v lete roku 1968 bola dobrá úroda obilia a práce na poli bolo neúrekom.

O udalostiach v Sedliciach, z rokov 1968 a 1969, sa podrobnejšie ešte aj dnes, v oficiálnych dokumentoch, toho veľa nedečítate. Aj v obecnej kronike je napísané iba toto: „Augustové udalosti v roku 1968 prekvapili občanov aj v našej obci, pretože u nás nik vôbec nič netušil a každý bol vo svojej práci.“ Aj z toho dôvodu, chcem opísať situáciu z môjho osobného pohľadu, tak ako som ju videl ja. Fakt je ten, že v roku 1968 bolo horúce leto a preto sedlickí družstevníci, a tým aj väčšina občanov Sedlíc, mali v hlave práve prebiehajúcu žatvu. Preto v tom kontexte vyrieknuté slová vtedajšieho predsedu JRD, chápem za múdre slová. Podľa mňa, to zabralo a tak si nepamätám, aby sa v obci na verejnosti odohrali nejaké verejné vystúpenia. Áno, prejavy nesúhlasu boli, ale najmä v krčme pri pive. No bolo vidieť, že v dedine, tak ako všade v Československu boli takí, čo vstup podporovali, ale aj takí, čo boli od začiatku proti okupácii. Väčšina ľudí v Sedliciach sa sama akosi nevedela zaradiť nikde. Osobne som si najskôr myslel, že je to iba nejaké veľké, a veľmi utajované cvičenie. Pravdu povediac, mal som iba 20 rokov, a tak som v tom momente vôbec nechápal ako je možné, že sme sa stali obeťami, našich tzv. bratov. A čo také, okrem výmeny názorov, sa už na takej dedine aj dalo robiť. Rusi k nám do dediny neprišli, miestni komunisti vyčkávali a tak isto vyčkávali aj ich oponenti. No, napriek tomu, sa asi po tretej noci od okupácie, ráno na ceste a na niektorých plotoch a vrátach objavili, červenou farbou namalované heslá a karikatúry, ktoré boli jednoznačné tvrdo namierené proti komunistom. Stručne povedané požadovali ich obesenie. A to už nebolo jedno ani mne. Lebo v takejto napätej situácii, aká sa začala na dedine vytvárať, k tomu naozaj mohlo dôjsť. Do krčmy som síce nikdy nechodil, ale aj tak som o miestnych radikáloch vedel dosť. Preto sme sa niekoľkí, bývalí spolužiaci, po jednom filme v kine zišli a húťali sme, čo sa s tým dá robiť? My, spolužiaci sme sa vtedy dohodli, keďže všetci sme si navzájom dôverovali a všetci sme boli proti akémukoľvek násiliu, na tejto stratégii. Ak chceme, aby v dedine nevypukli násilnosti, treba dať na vedomie tým, čo popísali už spomínané nápisy, že v Sedliciach sú aj takí, čo z ich zámerom vôbec nesúhlasia. No a to sme im dali najavo tak, že sme v noci, v tom zmysle napísali veľké plagáty, ktoré sme vyvesili na vtedajšiu predajňu Jednoty oproti kultúrnemu domu. Takže, všetci mohli vidieť, že v dedine sú aj ľudia, ktorí podporujú Dubčeka aj Svobodu, ale s pokojom a bez násilia. No okrem aktérov tohto prejavu, zrejme nikto netušil, o koho konkrétne ide. Áno, je pravda, že v takýchto situáciách, radšej nikto nič naviac nechce

vedieť iba to, čo nevyhnutne vedieť musí. A tak ani moji rodičia netušili, čo som v tú noc robil. Určite boli v dobrej viere presvedčení o tom, že som bol niekde s nejakým dievčaťom.

Osobne som v miestnom rozhlase, ešte prečítal výzvu k obyvateľom obce. Výzva, pokiaľ sa pamätám, obsahovala vyjadrenie mierumilovnej skupiny občanov, ktorí boli proti akémukoľvek násiliu v obci, pri riešení tejto politickej situácie, ale boli výslovne len za riešenie sporov pokojnou cestou. Ešte aj teraz po 50 rokoch, som presvedčený, že v danej situácii bolo naše konanie správne a všetci sme z toho mali dobrý pocit. Nesporná a nepochybniteľná je ale skutočnosť, že vtedy k nijakým fyzickým násilnostiam v Sedliciach nedošlo.

Nastalo takzvané obdobie konsolidácie a zmien, ktoré mnohých ľudí ešte viac pobúrilo proti vtedajšej moci, ale svoj skrytý odpor dal najavo len málo kto. Ľudia si na pomery postupne zvykali a žili si svoj dedinský život. A tak sa, okrem iného pokračovalo aj v rozvíjaní kultúrnych tradícií, o čom svedčí napríklad aj vznik detského folklórneho súboru Sedličan v roku 1973 a založenie folklórneho súboru dospelých Sedličan v roku 1983. Plynofikácia obce v rokoch 1988 až 1992 vytvorila viac možností pre ďalšie skvalitňovanie úrovne života občanov. Skrytá nenávisť proti vtedajšej moci vyústila v roku 1989 v našom štáte do takzvanej zamatovej revolúcie, kedy sa svojich postov postupne neradi, ale predsa vzdávali komunisti. K moci sa dostali ich oponenti a začali presadzovať zásadnú zmenu spoločenského systému zo socialistického vlastníctva výrobných prostriedkov, na systém trhovej ekonomiky s využitím potenciálu súkromného vlastníctva pri dodržaní prvkov sociálneho štátu. A tak, po odchode okupačných vojsk ZSSR v roku 1990 bolo možné, aby už o tri roky vznikla samostatná Slovenská republika. Vstupom Slovenska do Európskej únie v roku 2004 sa už len potvrdilo jeho politické aj spoločenské smerovanie ku krajinám západnej časti Európy. Tak bolo umožnené aj obyvateľom Sedlíc, aby ponúknuté nové možnosti mohli využiť na realizáciu svojich životných zmien nielen na území našej republiky, ale aj v rámci všetkých štátov tejto únie.